Олена Дейниченко: «Любіть справу, якою займаєтесь!»

Інтерв'ю

(*бесіду вела Ольга Демідко*)

– Олено, мені давно хочеться ***почати серію нарисів про маріупольців, закоханих у своє місто.*** *Про тих, хто захоплює, надихає і завдяки своїй творчості, діяльності змінює Маріуполь в кращу сторону. Дуже хочеться отримати додаткову інформацію про Ваше життя, адже завдяки Вашій енергійній діяльності про наше місто дізнаються більше.*

Коли і де Ви народилися? Ви любили Маріуполь з дитинства?

– Народилася я у Маріуполі… Точніше, ні – тоді ще у Жданові, та коли почала пізнавати місто це вже був Маріуполь. Нещодавно шуткували з колегами: коли-небудь скажуть, що я народилася на вулиці, присвяченій видатному маріупольському краєзнавцю, і це вплинуло на все моє життя… Проте вулицею Л. Яруцького вона стала лише кілька років тому.

Що до того, коли в мене виникло особливе ставлення до Маріуполя, важко відповісти остаточно: це – поступовий процес. І.М. Гревс, один із засновників шкільного краєзнавства, зазначав, що саме вивчення деталей міста сприяє вихованню любові до «малої батьківщини», так сталося і зі мною. Скільки себе пам'ятаю, разом з мамою ми кілька разів на тиждень їхали до центру міста, щоб прогулятися вздовж старовинних вулиць, помилуватися вишуканим цегляним орнаментом чи ліпниною, кованими навісами, дерев'яними різьбленими дверима… Потім почала замислюватися, що, окрім моря та індустріального пейзажу, можна показати друзям, які приїжджають до нас зі Львова, Харкова, Києва.

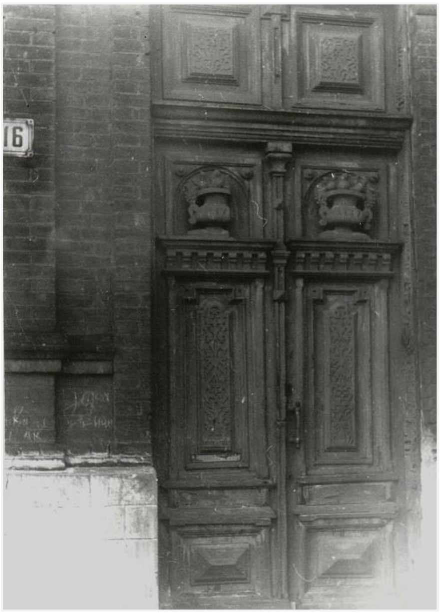
– Яку освіту Ви отримали? Хто ви за професією? Де працюєте?

– Як я зазвичай кажу, я – вчитель російської мови і літератури, який працює в університетській бібліотеці за комп'ютером… Два роки тому отримали з колегами другу вищу освіту у виші, з яким у мене пов'язане все

доросле життя: навчання на підготовчих курсах для абітурієнтів, диплом філолога – тоді ще МГІ ДонНУ, диплом магістра з бібліотечної справи й інформаційної діяльності – МДУ. Розпочинала бібліографом, на даний момент завідую відділом наукової бібліотеки, який відповідає за часткове наповнення електронних баз даних, за сайт бібліотеки. Навіть краєзнавство – одночасно і робота, і хобі…

– Коли розпочалася Ваша краєзнавча діяльність? Як все починалося?

– У 1996-1997 рр. редакторка газети «Привет, ребята!» запропонувала мені написати про те, що мене цікавить. Та, мабуть, почалося все ще раніше – з, так би мовити, аналітичного ставлення до зовнішнього оздоблення будинків, коли показувала татові, що, на мою думку, варто сфотографувати. З позиції нинішнього досвіду розумію, що зробили-таки пару цінних кадрів: фасад будинку навпроти сучасного ПК «Молодіжний», рослинні елементи якого зникли під шаром штукатурки, і дерев'яні двері з вазами неподалік від краєзнавчого музею. А ось плівка із старовинними кованими навісами, балконами, парканами, нажаль, «засвітилася»… Збиралася відновити добірку вже з кольоровою «мильницею», та кілька років було не до того: навчалася, завдяки чудовій компанії – багато подорожувала Україною. Здавалося, Маріуполь почекає, та ні, деякі елементі будинків втрачено назавжди.

а)

б)

Фрагменти будинків на вул. Георгіївській, 16** (а) **і вул. Харлампіївській, 22а** (б)**, фото поч. 1990-х рр. з архіву О. Дейниченко

– Іншою важливою для мене краєзнавчою темою я також зацікавилася завдяки оточенню і наявності фотоапарата. Моя бабуся підлітком кілька років мешкала поблизу старого цвинтаря у центрі міста, розповідала деякі історії і місцеві легенди; відвідуючи могили родичів, завжди з мамою додатково перевіряли, чи стоять ще залишки каплиці і мармуровий хрест з трояндами, зроблений наче з дерева, які нагадували нам львівський Личаків. Десь на початку 2000-х випадково виявилося, що один з друзів також знає місце знаходження кількох старовинних пам'ятників. Зацікавили незвичайною екскурсією інших, бо хоча центральною алеєю завжди користувалися перехожі, блукати безлюдними хащами у непомінальні тижні було не так вже й небезпечно, і пішли обмінюватися краєзнавчим досвідом. Пам'ятаю, як намагалися перевернути голову ангела, що лежала поруч з пустим постаментом… До речі, знаходила цей куточок і пізніше, та більше я цю голову ніколи не бачила. Наповнювати такими місцями фотоплівки на 36 кадрів було і не зручно, і якось не правильно. Та до того часу, як в активне використання увійшла цифрова фототехніка, стало зрозуміло, що це – чи не єдиний спосіб їх зберегти.

– Ви є кураторкою і учасницею багатьох проектів. Розкажіть про найбільш знакові для Вас і про Вашу діяльність як екскурсовода.

– Учасницею – була (і, маю надію, ще не раз буду), намагалася також бути додатковим натхненням і моральною підтримкою, кураторкою – мабуть, таки ні, при наймі я так себе не сприймаю. Важко обрати з низки цікавих проектів знакові, і навіть, не знаю, що саме про них розповісти. Як після фільмів і прочитаних книг, у моїй пам'яті залишаються не стільки сюжет, актори, персонажі, скільки власне відчуття і яскраві моменти, що на нього вплинули, так саме і з проектами. І відчуття ці – вкрай позитивні: я в захваті від активності, щирого бажання поділитися чимось цікавим тих, хто працює над проектом, і від неперевершеної зацікавленості тих, на кого цей проект спрямований. І, звісно, вдячна тим, завдяки кому я до того чи іншого проекту потрапила. Так, завдяки Ірині Федотовій і «Школі гідів» я вперше розповідала про цікаві деталі маріупольської архітектури не родичам, друзям, колегам, а тим, кого вперше бачила; завдяки Вам і проекту «Маріуполь – це Україна» я чи не вперше взяла участь у проведенні саме екскурсії.

Незважаючи на те, що слово «екскурсія» я час від часу використовую, зазвичай це скоріше тематичні «краєзнавчі прогулянки»: мінімум історичних фактів, максимум візуалізації, і маршрут – лише орієнтовний, який може змінитися в залежності від того, чим саме зацікавиться конкретна аудиторія. Звісно, у віртуальному форматі менше простору для імпровізації, бо в основі – заздалегідь підготовлена добірка слайдів, у пішохідному форматі остаточно вирішеною залишається основна локація – стежки старого цвинтаря чи вулиці старої частини міста.

До речі, з тими, хто каже, що цвинтарі – не місце для прогулянок, згодна стовідсотково… Та якщо завдяки таким прогулянкам зростає кількість тих, хто час від часу піклується не тільки про поховання родичів, а й про ті, що цікаві в історичному плані, тим більше, якщо завдяки комусь з учасників Маріуполь врешті-решт отримає власний відновлений Личаків, – воно того варте.

– Що плануєте реалізувати в майбутньому?

Все ж таки, краєзнавство для мене – перш за все, хобі, тобто те, чим займаєшся за власним бажанням у вільний час. Останні кілька років навмисне нічого не планую, бо починають спрацьовувати професійні навички, що вимагають не стихійно досліджувати цікавинки, а систематизувати накопичене. Після такого поступово виникає почуття, що від хобі залишилась тільки робота (нехай і та – яка подобається), що вільного часу немає зовсім, а це засмучує і спонукає якомога більше байдикувати: пазли, розмальовки, серіали…

Отже, планів на майбутнє немає – тільки мрії. Зокрема, мрію нарешті систематизувати перелік тих, над чиїми похованнями ще стоять пам’ятники кінця XIX – першої половини XX ст. на старому центральному цвинтарі. Здавалося б, і територія обмежена, і потрапляємо ми туди кілька разів на рік, та завжди знаходимо щось нове. Та й з того, що знайдено, опрацьовано далеко не все: старовинних надгробків, яким більше ста років, не так вже й багато, проте багато новіших, що також привертають увагу – прізвищем, вказаним родом занять тощо.Було б непогано позначити координати якомога більшої кількості поховань, а в подальшому – об’єднати більш-менш систематизовану добірку інформації з тим, що напрацьовано іншими небайдужими маріупольцями, і з даними, які містяться у метричних книгах,

наявних в Інтернет, та у книгах з переліком похованих на закритих цвинтарях, що зберігаються у міському архіві (рукописний формат і перших книг, і других не дозволяє повноцінно працювати з ними, коли необхідно швидко відшукати у тексті конкретні прізвища). Та поки що все це – тільки мрії.

Поточні ж плани укладає саме життя. Наприклад, рік тому (у лютому 2019 р.) обговорювався новий історико-архітектурний опорний план, що спонукало мене ретельно порівняти переліки потенційної культурної спадщини з тими, що були розроблені на початку 1990-х років. Так на моїй сторінці у Calaméo з’явилася добірка цікавих і, маю надію, корисних даних.

– Чи підтримує Вас сім'я, друзі?

– Звісно, підтримують, і не тільки на рівні «Молодець, так тримати!», а й активно допомагають: беруть безпосередню участь у локальних краєзнавчих розвідках, постійно забезпечують цікавою інформацією. Також вони – завжди перші, хто дає мені зрозуміти, що те, що я роблю, ще комусь цікаво.

– Що (або хто) Вас надихає?

– Надихають всі ті, про кого я згадала, почувши Ваше попереднє питання, і їх – багато. Та бувають і випадки, коли намагаєшся рівнятися на когось конкретного. В першу чергу, це – відомі маріупольські краєзнавці (вибачте, без прізвищ, – щоб не обирати, кого вказати, а кого згадати як «та інші»). Окрім того, один з позитивних яскравих прикладів – Людмила Андріївна Проценко, історик, архівіст, некрополіст, активний громадській діяч, завдяки якій Лук’янівський цвинтар було визнано історико-меморіальним заповідником; більше 40 років вона працювала над іменною картотекою похованих у Києві осіб, до складу якої увійшло 40000 карток.

Як Лада Лузіна каже, що пише романи – не просто про Київ, а саме про своє Місто, як один з гідів зазначав у публікації в Інстаграм, що намагається показати туристам ту Грузію, у якій живе, а не ту, про яку розповідають у путівниках (Фаіг Гусейнов, @fa_huu), – так і я намагаюся

висвітлювати Маріуполь таким, яким я його бачу, передавати захоплення тим, що свого часу вразило мене…

Коли починаю байдикувати більше, ніж треба, згадую Вас, Оля, і ще двох чудових дівчат (до речі, також Олі), поруч з вибуховою активністю яких я – неначе равлик… Коли ж відчуваю, що, навпаки, необхідно кинути все і відпочити, згадую приклад негативний: вивчаючи цвинтарі свого рідного міста і регіону, А.Ю. Москвін зібрав 900 епітафій, склав картотеку на 10000 поховань, але він залишиться неоднозначною постаттю в нижегородській історії; і не має значення, з яких причин його життя склалося так, як склалося, необхідно лише пам'ятати, що найважливіше у житті – ті, хто тебе оточують, жваве спілкування з родичами, друзями, а не те, що тебе цікавить.

– Чи є у Вас найулюбленіші місця в Маріуполі?

– Багаті на джерела природної води схили між Парком ім. Г. Петровського і Кальчиком. Це – загадкове, чарівне місце, та, нажаль, вже зовсім не таке, яким воно було, коли вперше мене вразило. Невеличкий, в кілька каменів, в цілому десь півметра заввишки, але дуже бурхливий водоспад, перед ним – заводь з кришталево чистою, завжди холодною водою, позаду нього – обрив (два-три метри вапняку), ліворуч і праворуч взимку – одночасно і товстий шар льоду, і молода зелена трава, – все це років 10-15 тому сховано за залізобетонною огорожею, не знаю, чи щось збереглося. Ще одне джерело було відновлено, і виглядає доволі цікаво, проте казкова арка, оплетена коренями дерева, зникла.

До речі, подібним чином змінилося і джерело на Малофонтанній неподалік від історичного центру міста: змінилося, безумовно, на краще, та цегляний орнамент з хрестами, який починав руйнуватися, остаточно втрачено… Залишилось тільки кілька фото в альбомі, які вдалося зробити своєчасно.

Трохи на південь від Парку Петровського, за вкритими ожиною схилами було ще одне джерело, подібне до того, що з водоспадом, тільки не таке бурхливе, із вдвічі нижчою вапняною стіною, з кількома невеличкими заводями… Маю надію, що хоча б воно залишилось таким, як було.

а)

б)

в)

г)

д)

е)

ж)

є)

з)

Маріупольські джерела, що зникли або змінилися:водоспад неподалік від парку ім. Г. Петровського і Кальчиком, орієнтир – вул. Горького, січень *(а, б)* ***і жовтень*** *(в)* ***2001 р.; криничка за центральною алеєю вказаного парку, історичний вигляд у січні 2001 р.*** *(г, д)* ***й оновлений у квітні 2008 р.*** *(е)****; заводі ще одного джерела на схилах Кальчика на південь від парку, жовтень 2001 р.*** *(є)****; криничка на вул. Малофонтанній неподалік від історичного центру міста, історичний вигляд у березні 2009 р.*** *(ж)* ***й оновлений у вересні 2016 р.*** *(з)****. Авторські фото О. Дейниченко*** *(а-ж)* ***та фото від ksenia у темі «Мариупольские лестницы, спуски и подъёмы» на форумі «Всі грані»***

– У кожній професії є свої Олімпійські ігри, свій Еверест. Що для вас Еверест? Хочете його підкорити?

– Хотілося б з часом, об'єднавши напрацювання тих, хто небайдужий до даної теми, все ж таки зібрати єдину електронну загальнодоступну картотеку похованих на закритих цвинтарях нашого міста – хоча б на одному з найстаріших з них. Тема оздоблення архітектури для мене не менш важлива і цікава, проте архітектурній спадщині приділяється хоча й недостатньо, та значно більше уваги, питання ж некрополістики залишаються, на мою думку, більш проблемними…

– Ваша улюблена книга?

– «Дорога» з циклу «Бездна голодных глаз» Г.Л. Олді.

– Улюблений фільм?

«Дом из песка и тумана» (не впевнена, що його можна знайти в українському перекладі). Фільм, який, немов вітраж, весь складається з дзеркальних парних моментів, і який допомагає відчути: щоб не відбувалось в житті, все не так ще й жахливо…

– Чи є у Вас хобі, може, Ви щось колекціонуєте?

– Обожнюю невеличкі подорожі (бажано, 3-5 днів), як новими, так і вже добре знайомими містами. Час від часу відволікаюсь від краєзнавства на пазли, в'язані серветки, зібрані за власною фантазією намиста… Колекціонувала, майже не поповнюю, та із задоволенням зберігаю добірки листівок, тематичних конвертів, кишенькових календарів, значків, марок, етикеток з сірників. Кілька років тому, коли ці птахи ще були не так популярні, друзі випадково почали збирати в мене колекцію сов.

– Ви дуже цікава і різнобічна людина, щоб ви порадили маріупольцям, які люблять своє місто і також як Ви хочуть змінювати його на краще?

– Мені здається, що я намагаюся не змінювати місто, а, навпаки, зберігати пам'ять про те, якимйого у дитинстві… Отже, не наважуся щось порадити, тільки побажати: здоров'я тим, для кого ви, незважаючи на всі успіхи чи невдачі, перш за все – рідна людина, а також чудових друзів, які завжди підтримають, і яких завжди приємно підтримати, задоволення від справи, якою займаєтесь.

– Розкажіть курйозний випадок з Вашого життя.

– Більшість цікавих випадків було пов'язано з конкретними ситуаціями чи людьми, і тим, хто з ними не знайомий, про це важко розповісти…

Дві історії, бо вони розповідають, якими різними можуть бути незнайомі люди: одні викликають жах, інші вражають щирістю.

Історія перша. Потяг до Харкова, плацкартний вагон. Більшість пасажирів – непосидячі хлопці-школярі 3-5 класу, в кінці вагону – наша невеличка, але трохи шумна компанія, всередині – кілька оскаженілих від ґвалту бабусь. Школярі по черзі бігають то руки помити, то сміття викинути, то у відкрите вікно зазирнути, і оскільки їх багато, здається, що це – постійний неперервний процес. Якщо ж хтось з них зупинявся біля нашої компанії, задоволений тим, що можна пожартувати разом з дорослими, всі, не помічаючи цього, говорили ще голосніше… Нарешті одна з бабусь не витримала, на півдорозі схватила за руку найспокійнішого малечу, бо за іншими вона не встигала, і злобно прошепотіла: «Ще раз підеш до туалету, я тебе вб'ю». Навіть нам стало моторошно від думки, чи не виникнуть у хлопчика проблеми з походом до туалету на кілька наступних років…

Історія друга, пов'язана з тим, як ми незаплановано затримались у старій частині міста, хоча про туристичні магніти, від яких, як хтось пошуткував, важко відірватися, тоді ще і мова не йшла. Під час прогулянки раптово почалась розмова (начебто, ні про що) з мешканцями будинку Гампера. Вже хвилин через п'ять один з них помив старовинну кахлю з клеймом заводу Епштейна, щоб віддати її до фонду краєзнавчого музею, потім пішов за драбиною, щоб разом з нами оглянути горище і загадкову кімнату під баштою. Його сусідка вела нас до власної квартири, щоб показати, як старовинні вікна зі ставнями виглядають з середини (а головне, як стіни не витримують випробування часом і недбайливим ставленням співвласників, та це неважливі зараз деталі)… Хоча за годину до того ми з однією чудовою людиною зібралися просто прогулятися Гамперським спуском і помилуватися хвилями на пляжі неподалік від залізничного вокзалу. Невдовзі ми одружилися, і за багато років разом він вже звик, що від спілкування з незнайомцями можна очікувати на що завгодно, а тоді думав, що я його розігрую, бо не міг повірити, що щирі, небайдужі мешканці до того моменту, як запросити нас до будинку, ніколи раніше мене не бачили.

– Щиро Вам дякую Ваші відповіді і згоду дати інтерв'ю.

18.01.2020, м. Маріуполь